

საბანკო სისტემის როლი მცირე ბიზნესის განვითარებაში

თამაზ ბაქრაძე, სტუ-ს სრული პროფესორი,
ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიკოსი
ანა ანანიაშვილი, სტუ-ს დოქტორანტი

XX

მცირე ბიზნესის მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური როლის გამო, მსოფლიოს ყველა წამყვან ქვეყანაში მათ ხელს უწყობს სახელმწიფო სტრუქტურები, რომლებიც სპეციალურად მცირე ბიზნესის განვითარებისთვის არიან დაფუძნებულნი. მცირე ბიზნესის სახელმწიფო ხელშეწყობა არ ნიშნავს ცუდად მომუშავე საწარმოს დახმარებას. სახელმწიფო მიმართულია იმ პრობლემების გადაჭრისკენ, რომლებიც საწარმოს მცირე შესაძლებლობების გამო წარმოიშვება და შეიძლება ითქვას, არათანაბარ კონკურენტულ პირობებში აყენებს მსხვილ საწარმოსთან მიმართებაში. მრავალი კვლევა არსებობს იმის შესახებ მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში, თუ რა მნიშვნელობას ანიჭებენ მცირე ბიზნესს, რა როლს თამაშობს მის განვითარებაში და შესაბამისად პარალელურად ივლება ქართულ რეალობასთან.

მსოფლიო პრაქტიკაში მცირე ბიზნესის ერთ ერთ მთავარ პრობლემას მწირი ფინანსები და მათი მოპოვების სირთულე წარმოადგენს. საწარმოს ზომისა და მეწარმის გამოუცდელობის გამო არ არსებობს არანაირი გარანტია, რომ მეწარმე შეძლებს კრედიტის დროულ დაფარვას. ამგვარი პრობლემები დიდ ზიანს აყენებენ მცირე ბიზნესის განვითარებას და ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობას. ამ და სხვა პრობლემების აღმოსაფრქველად მსოფლიო პრაქტიკამ აჩვენა, რომ მცირე ბიზნესი იდეალურად ლიბერალურ პირობებში ვერ განვითარდებოდა. ნებისმიერი სახის ბიზნესისათვის საბანკო სექტორთან ურთიერთობა ძალიან დიდ მნიშვნელობას ატარებს, როგორც მომსახურების ასევე სესხებისა და კრედიტების კუთხით. მცირე ბიზნესისათვის საბანკო კრედიტები, შეიძლება ითქვას, სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა, მისი განვითარება შეუძლებელია კაპიტალის გარეშე. მცირე ბიზნესში კაპიტალის შევსების ყველაზე მთავარი წყარო საბანკო კრედიტებია. ამაზეა დამოკიდებული მეწარმის წარმატებული საქმიანობა, ანუ მეწარმის კეთილდღეობა. ზემოთ აღნიშნული, მცირე ბიზნესის სოციალურ-ეკონომიკური სიკეთე დიდწილადაა დამოკიდებული ბანკების საქმიანობაზე. შეიძლება ითქვას, საქართველოში დასაქმების პრობლემის მოგვარებისა და სიღარიბის დაძლევის თემა პირდაპირაა დაკავშირებული საბანკო მომსახურებების სიტუაციასთან შესაბამისობასა და ხარისხთან.

საქართველოში ყველაზე განვითარებული ეკონომი-

კური სფერო საბანკო სექტორია. ბუნებრივია, ქართულ სამეწარმეო საქმის დღევანდელ მდგომარეობაში საბანკო სექტორის წვლილი დიდია. დღესდღეობით ჩვენს ქვეყანაში 20-ზე მეტი კომერციული ბანკი საქმიანობს. რამდენიმე მათგანის ძირითადი პრიორიტეტი ბიზნეს სესხების გაცემა მომსახურებაა, ამას ემატება რამდენიმე მიკრო საფინანსო ორგანიზაცია, რომელთა ძირითადი ორიენტირაცაა მცირე და საშუალო ბიზნესის დაკრედიტება. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესის მომსახურება, საბანკო სექტორისთვისაც მნიშვნელოვანია. თუმცა, ქართულ საბანკო სექტორს ახასიათებს გარკვეული თავისებურებები, რომლითაც მისი დამოკიდებულება განვითარებულ ქვეყნებში არსებული სიტუაციისგან საკმაოდ განსხვავდება. ჩვენ ზემოთ ვისაუბრეთ სახელმწიფოს როლზე და ფუნქციაზე მცირე ბიზნესის განვითარებაში. მსგავსი მნიშვნელობა აკისრია საბანკო სექტორს. ისეთ ქვეყნებში სადაც მცირე ბიზნესს სახელმწიფოს მხრიდან ყურადღება ექცევა, მეწარმეობის ამ სფეროში თავისი საქმიანობის გაღრმავების მნიშვნელოვანი მოტივაცია საბანკო სექტორსაც უჩნდება. დაც მეთია სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა მით უფრო ნაკლები რისკის გაწევა უზღვრავს ბანკებს კრედიტების გაცემისას, შესაბამისად, სესხები გაცილებით დაბალპროცენტიანი და ადვილად ხელმისაწვდომი შეიძლება გახდეს. დღესდღეობით საქართველოში არ არსებობს მცირე მეწარმეობის დეფინიცია, აქედან გამომდინარე ბანკებსაც ურთულდებათ ამ კატეგორიის ბიზნესისათვის სპეციალური შეთავაზებების გაკეთება. ამის გამო, საქართველოში ნებისმიერი ბიზნეს სესხის საპროცენტო განაკვეთი 14 იდან 18 პროცენტამდე მერყეობს. თანაბარი საკრედიტო პირობები მცირე ბიზნესს დიდ ბიზნესთან თანაარსებობას ძალიან ურთულებს. გარდა პროცენტების სიძვირისა კრედიტების მიღების საკითხებიც გართულებულია. გერმანიაში არსებობს პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც მეწარმეს საკუთარი მოთხოვნის მიღება ინტერნეტითაც შეუძლია. საქართველოში კი მრავალი ფორმალური ბარიერი არსებობს.

განვითარებულ ქვეყნებში არსებობენ სახელმწიფო ორგანიზაციები, რომლებიც მეწარმეს ეხმარებიან იურიდიულ, ეკონომიკურ თუ სხვა პრობლემების მოგვარებაში. ანუ სახელმწიფო თავად არის დაინ-

ტერესებული ხელი შეუწყოს მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას. განცხადების შეტანის შემდეგ ბანკის კრედიტ ოფიცერი მიღის მსესხებელი პირის საწარმოში, ხდება გასაუბრება, რის შემდეგაც კრედიტ ოფიცერი ბანკის საკრედიტო კომიტეტს აცნობს მსესხებლის პირობებს. კომიტეტი აფასებს საწარმოს გადახდისუნარიანობას, საწარმოს ურთიერთობებს სხვა ბანკებთან და ორგანიზაციებთან. ყოველივე ამის შემდეგ იღებს გადაწყვეტილებებს მისცეს თუ არა მეწარმეს კრედიტი. სესხის დროული და სრული დაბრუნების უზრუნველყოფისათვის და შემდგომი გართულებების თავიდან ასაცილებლად ბანკი მსესხებელ საწარმოს სთხოვს დატოვოს საგირავნო უზრუნველყოფა. ეს შეიძლება იყოს ძვირფასეულობა, ავტომობილი, ფასიანი ქაღალდები და ა.შ. ამ მხრივ ბანკი ამცირებს რისკს. მეწარმე პროცენტის გადახდის გადაცდენის შემთხვევაში იხდის ბანკის მიერ დადგენილ საპროცენტო ჯარიმას, ხოლო გადახდისუნარიანობის დროს კი ბანკი იძულებულია მფლობელობაში დაიტოვოს საგირავნო ობიექტები. კრედიტით სარგებლობის პერიოდში ბანკი გარეკვეულწილად თვალყურს ადევნებს მეწარმის საქმიანობას, იგი ამოწმებს მსესხებელი საწარმოს ბუღალტერიას. ჩვენი აზრით, მცირე და საშუალო მეწარმეობის დაკრედიტებისას გათვალისწინებული უნდა იქნას მეწარმის საქმიანობის სფერო, დიფერენცირებული უნდა იქნას ვაჭრობის, მომსახურებისა და წარმოების სფერო. მიზნობრივი სესხების გაცემით ბანკები უკეთ მოახერხებენ მეწარმის საქმიანობის სწორად შეფასებას, თავის მხრივ ასეთი მეთოდი მეწარმეებსაც მისცემს საშუალებას სწორად წარმართონ თავიანთი საქმიანობა. ქართული საბანკო სექტორის სპეციფიკური განვითარება, სხვა კუთხითაც უქმნის მეწარმეობის განვითარებას პრობლემებს. უნდა ითქვას, საბანკო მომსახურებებით სარგებლობა მეწარმეს მეტნაკლებად სრულყოფილად მხოლოდ დედაქალაქში შეუძლია. რეგიონებში საბანკო სისტემა გაცილებით სუსტია, ვიდრე თბილისში. თბილისში სესხის აღება გაცილებით მარტივია ვიდრე, თუნდაც წყალტუბოში, ამიტომ რეგიონში მცხოვრებ მეწარმეებს, საბანკო კრედიტებთან ხელი ნაკლებად მიუწვდებათ. შესაბამისად რეგიონებში სამეწარმეო საქმიანობის წარმოება გაცილებით ძნელია, რაც უამრავ ეკონომიკურ თუ სხვა შინაარსის პრობლემას იწვევს. სამეწარმეო საქმიანობის მასშტაბურად განვითარებას ხელს უშლის ის ფაქტი, რომ არცერთ ბანკს არ აქვს შეთავაზებები დამწყები ბიზნესმენებისათვის. ეს არც «იაფი კრედიტის» პროგრამაშია გათვალისწინებული. იმ დროს, როცა ქვეყანაში ოფიციალურად 250 000 ადამიანია უმუშევარი, და არ არსებობს მათთვის საკუთარი ბიზნესის დასაწყებად გათვალისწინებული

კრედიტი, მათი დასაქმება და სიღარიბის დაძლევა მართლაც რთული საკითხია. კერძო ბანკს ვერ მოეთხოვთ გამოუცდელ ადამიანზე სესხის გაცემის რისკის გაწვევას. როცა სახელმწიფომ გაამარტივა სამეწარმეო საქმიანობის დაწყების პროცედურა და გააადვილა ნებადართვების გაცემა, პარალელურად, მან უნდა იმუშაოს იმაზე, რომ დამწყები ბიზნესმენებისთვისაც გახდეს სესხები ხელმისაწვდომი.

საქართველოში არსებული კომერციული ბანკების მხრიდან ნაკლებად არსებობს მხარდამჭერი ღონისძიებები რითაც, შეიძლება განვითარდეს მცირე და საშუალო ბიზნესი. ჯერჯერობით ქართული საბანკო სექტორი მზად არაა იმისათვის, რომ ქვეყანასი მცირე ბიზნესის განვითარებაზე იმუშაოს. ვფიქრობთ, რომ სახელმწიფომ საბანკო სექტორსა და მეწარმეებს შორის შუამავალის ფუნქცია უნდა იკისროს, ვინაიდან საბანკო სექტორი ობიექტურად ვერ იქნება სოციალურ შედეგებზე ორიენტირებული, სახელმწიფომ უნდა შექმნას ისეთი პირობები, რომ სამეწარმეო საქმიანობა არ იყოს მნიშვნელოვან რისკებთან დაკავშირებული.

*MR. Tamaz Bakradze, full professor GTU
Ana Ananiashvili,*

The role of Banking system in the Small Business Development Process

SUMMARY

For the Small Business it is very important to keep a good relations with Banking System, AS Banking System provides it with services and with loans. Capital reimbursement process of the Small Business is impossible without loans and generally without banking products. There are direct relations between Poverty Reduction and quality of Banking service. In Highly developed Countries are created State Agencies for providing small Business with legal services, giving them economic advices and helping Small Business in solving their problems. In other words country has a direct interest to provide small business with support. Commercial Banks In Georgia do not provide small business with sufficient financial support, as they are not ready to fully encourage business development process in the country. Having such kind of situation government should play the role of intermediary between the business sector and Banking System, as the country has a responsibility of creating such conditions, in which there will be a low level of business risks.